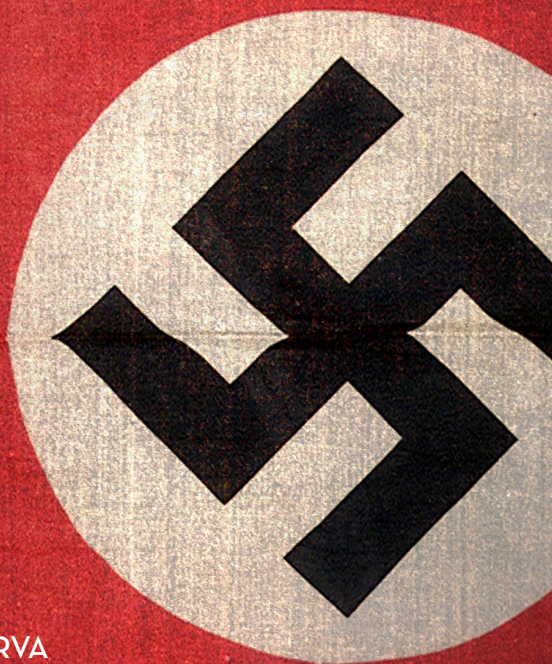

ARI RAUTALA
ANTERO UITTO

EPÄRYHÄ LIITTO

Saksan ja Neuvostoliiton
yhteistyö 1922-1941

MINERVA

EPÄRYHÄ LIITTO

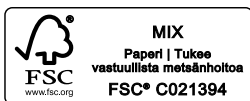

Ari Rautala
Antero Uitto

EPÄRYHÄ LIITTO

Saksan ja Neuvostoliiton
yhteistyö 1922–1941

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

www.minervakustannus.fi

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

© Ari Rautala, Antero Uitto ja Minerva Kustannus Oy 2023

Ulkoasu ja kartat: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-914-5

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Saatteeksi – Timo Vihavainen _____	9
Lukijalle _____	11

OSA I - Vuodet 1922-1938 - Ari Rautala

Versaillesin rauhansopimus _____	17
Saksa ensimmäisen maailmansodan jälkeen _____	21
Sisäiset olot _____	21
Ulkopolitiikka _____	23
Neuvostoliitto 1920-luvulla _____	25
Sisällissota 1917–1922 _____	25
Venäjän ja Puolan sota 1919–1921 _____	29
Sisäiset olot _____	33
Ulkopolitiikka _____	37
Yhteistyö ennen Rapallon sopimusta _____	39
Rapallon sopimus _____	47
Poliittinen yhteistyö Rapallon sopimuksen jälkeen _____	51
Reichswehr ja puna-armeija _____	63
Reichswehr _____	63
Puna-armeija _____	65
Sotilaallinen yhteistyö _____	72
Koulutuskeskukset _____	84
<i>Lipetskin lentosotakoulu</i> _____	85
<i>Kaman (Kazanin) panssarikoulu</i> _____	90
<i>Tomkan kemiallinen testiasema</i> _____	95
Merivoimien yhteistyö _____	102
Sotilaskoulutus _____	109
Sotaharjoitukset _____	115
Vierailut ja tiedustelu _____	119

Sotateollinen yhteistyö _____	127
Filin lentokonetehtas _____	134
Kemialliset aseet _____	138
Ammustuotanto _____	140
Taloudellinen yhteistyö _____	142
Poliittinen yhteistyö _____	148
Litvinovin ulkopoliitikka _____	148
Hitlerin ulkopoliitikka _____	152
Stalinin vainot ja Saksa _____	157
Sopimusten verkosto _____	160
Espanjan sisällissota _____	165
Sotilaallinen yhteistyö hiipui _____	170
Reichswehr/Wehrmacht _____	173
Puna-armeija _____	178
Sotateollinen yhteistyö _____	184
Kaupallinen yhteistyö _____	186
Owen Youngin suunnitelma _____	186
Saksan kauppa _____	187
Neuvostoliiton teollistuminen ja viisivuotissuunnitelmat _____	188
Neuvostoliiton kauppa _____	191
Saksan ja Neuvostoliiton kauppa _____	192
Saksan aluevaltaukset _____	202
Saarin alue _____	202
Reininmaa _____	202
Itävallan <i>Anschluss</i> _____	207
Tšekkoslovakian sudeettialueet ja Münchenin sopimus 1938 _____	211

OSA II - Vuodet 1939-1941 - Antero Uitto

1939 – Neuvotteluja ja Euroopan jako etupiireihin _____	221
Kauppapolitiikka jatkui vaikeuksista huolimatta _____	221
Muutoksen merkkejä turvallisuuspoliittisessa ilmapiiirissä _____	229
Sopimus pohdinta jatkui – Stalinin näkemyksiä _____	238
Kaupallinen luottosopimus syntyi 19.8.1939 _____	252
Hyökkäämättömyyssopimus ja salainen lisäpöytäkirja _____	260
Puolan sota alkoi 1. syyskuuta 1939 _____	265
Uusia rajatarkistuksia _____	274
Kohti Saksan ja Neuvostoliiton taloudellista liittoumaa _____	279
Molotovin puhe SNTL:n korkeimmassa neuvostossa 31.10.1939 _____	286
Kauppaneuvottelut alkoivat Moskovassa _____	293
Neuvostoliiton kauppavaltuuskunta Saksassa _____	298
Saksan ja Neuvostoliiton talouspoliittinen vääntö _____	305
Ensimmäinen taloudellinen huippukokous Kremlissä 31. joulukuuta _____	316
Saksalaisten suhtautuminen Suomen konfliktiin _____	322
1940 – Taloussopimuksia ja etupiirijaon toteutus _____	340
Saksan ja Neuvostoliiton tulevaa taloussopimusta muokattiin _____	340
Toinen taloudellinen huippukokous Kremlissä 29.1.1940 _____	343
Saksan ja Neuvostoliiton taloussopimus 11. helmikuuta 1940 _____	351
Taloussopimukselle nähtävissä useita riskitekijöitä _____	356
Talvisodan rauhansopimus allekirjoitettiin Moskovassa 12. maaliskuuta _____	365
Hitlerin operaatio Tanskan ja Norjan valtaamiseksi _____	377
Puolalaisten sotilaiden murha – kohtalona Katyn _____	379
”Lopulliset” sopimukset 28. toukokuuta _____	390
Neuvostoliitto miehitti Baltian maat ja lopuksi Bessarabian _____	394
Molotovin ulkopoliittinen puhe korkeimmassa neuvostossa 1. elokuuta 1940 _____	404
Pravda 23.8.1940: Neuvostoliiton Saksan-sopimuksen vuosipäivä _____	413

Kolmen vallan sopimus Saksan, Italian ja Japanin välillä 27. syyskuuta 1940 _____	419
Taloussopimusten jatkuvaa tarkastelua _____	426
Hitlerin ja Molotovin tapaaminen _____	431
Marraskuun Berliinin vierailu toi esiin lähinnä ongelmia _____	441
Hitlerin salainen Barbarossa-suunnitelma _____	445
1941 – Epäluulot syvenevät ja Barbarossa alkaa _____	450
Saksan ja Neuvostoliiton taloussopimus 10. tammikuuta 1941 _____	450
Hitler vahvisti maaliskuussa Barbarossa-suunnitelman toteuttamisen _____	454
Balkanin kireä tilanne _____	457
Jugoslavian sota alkoi ja viivästytti Barbarossan toteuttamista _____	460
Neuvostoliiton ja Japanin välinen puolueettomuussopimus 13. huhtikuuta _____	462
Saksa ryhtyi vaativammaksi, Neuvostoliitto varovaisemmaksi _____	467
Väistämätön tapahtui – Barbarossa alkoi 22.6.1941 _____	472
 OSA 1: Vuodet 1922–1939 – Ari Rautala	
Loppuviitteet _____	474
Lähteet _____	482
Liitteet _____	490
 OSA II: Vuodet 1939–1941 – Antero Uitto _____	498
Loppuviitteet _____	498
Lähteet _____	504
Liitteet _____	509
Liite 1: Saksan ja Neuvostoliiton välinen taloussopimus 11.2.1940 _____	509
Liite 2: Puna-armeijan suunnitelma Suomen sodan varalta 18.9.1940 _____	519
Molotov-Ribbentrop-sopimuksen kartat _____	528
 Henkilöhakemisto _____	530

SAATTEEKSI

Timo Vihavainen

Liitto imperialismia vastaan

Tämä kirja täyttää merkittävän aukon 1900-luvun historiaa koskevassa suomenkielisessä historiallisessa kirjallisuudessa. Vaikka Saksan ja Neuvostoliiton välistä yhteistyötä on jo vuosikymmenien ajan runsaasti tutkittu niin saksan-, englannin- kuin venäjänkielisissäkin historiallisessa kirjallisuudessa, on se jäänyt meillä niin tuntemattomaksi, että usein on joutunut näkemään aivan harhaisia väitteitä ja johtopäätöksiä sitä koskevista asioista.

Asiaan on vaikuttanut niin sanottu tirkistysaukkoefekti. Historiaa on tarkasteltu lopputuloksesta lähtien ja ajateltu edeltävän ajan olleen vain siihen valmistautumista tavalla tai toisella.

Niinpä esimerkiksi Suomen yhteistyötä Weimarin Saksan kanssa on usein esitelty maattamme Neuvostoliiton näkökulmasta kompromettoivana asiana ymmärtämättä sitä, miten tärkeää tuollainen yhteistyö Saksan kanssa tuohon aikaan oli nimenomaan Neuvostoliitolle, jos kohta myös Weimarin Saksalle – joka ei suinkaan vielä ollut Hitlerin Saksa.

Rapallon sopimuksesta 16.4.1922 alkanut Neuvosto-Venäjän (vuoden 1922 lopulta alkaen Neuvostoliiton) ja Saksan välinen yhteistyö oli kahden kansainvälisen hylkiön liitto, jolla oli niin taloudellisia, poliittisia kuin sotilaallisia ulottuvuuksia. Se oli molemminpuolisesti edullista ja etenkin Neuvostoliitolle sen lopettaminen oli kova pettymys, mikä ilmeni Stalinin pitämässä puheessa Neuvostoliiton kommunistisen puolueen XVII puoluekokouksessa 1934.

Toki uusi yhteistyön kausi alkoi täysimääräisesti Stalinin ja Hitlerin välillä 23.8.1939 solmitusta hyökkäämättömyyssopimuksesta, jota vähätellen on nimitetty Molotovin ja Ribbentropin mukaan. Tässä sopimuksessa

oli liittosopimuksen elementtejä, ja se pikemmin antoi Hitlerille kuin Stalinille aikaa ja mahdollisuuksia valmistautua yhteenottoon.

Yhteistyötä kaivattiin monesta syystä ja molemmin puolin koko ajan Saksan ja Neuvostoliiton välille. Natsismia (tai ”hitlerismiä”/”fasismia”) ei Neuvostoliitossa 1920–1930-luvuilla pidetty kommunistisen liikkeen vaarallisimpana vihollisena. Sellaiseksi määriteltiin sen sijaan Kominternin piirissä sosiaalidemokratia ja nimenomaan vasemmistososiaalidemokratia. Kaikki voimat pyrittiin keskittämään nimenomaan näitä vastaan. Tämä tietenkin edesauttoi natsipuolueen menestystä.

Puolan tuhoamisen ja jakamisen jälkeen syksyllä 1939 oli neuvostoliittolais-saksalainen ystävyys ylimmillään ja Molotov puolusteli jälleen ”hitlerismiä” Saksan ja Neuvostoliiton 28.9.1939 solmiman raja- ja ystävyys sopimuksen jälkeen pitämässään puheessa. Hänen tulkintansa mukaan länsimainen imperialismi oli nyt sodan asialla ja Saksa sen sijaan rauhan voima, jonka aloitteita tuli kaikkialla tukea.

Tätäkin kautta asiaa on vaikea ymmärtää tuntematta Rapallokauden yhteistyötä, joka on tämän kirjan aiheena.

Neuvostoliiton historiankirjoituksen kannalta yhteistyö natsi-Saksan ja jopa Weimarin Saksan kanssa oli arkaluontoista, ja se yritettiin joko kokonaan kiistää tai ainakin lakaista pois näkyviltä. Sen sijaan korostettiin sitä aikalaisää, minkä Neuvostoliitto vuoden 1939 sopimuksen ansiosta sai varustautuakseen Saksan hyökkäystä vastaan. Tällainen historiantulkinta on Venäjällä tullut jälleen viralliseksi.

Neuvostoliittolaiset tulkinnat ovat vaikuttaneet melko laajasti eri maissa eikä vähiten Suomessa, jossa Venäjän tutkimusta on menneinä vuosikymmeninä ollut kovin vähän. Onkin syytä todeta suurella tyydytyksellä, että suomeksi on viimeinkin ilmestynyt kirja tästä tärkeästä teemasta ja vieläpä kotimaisin voimin kirjoitettuna. Se auttaa panemaan järjestykseen asioita toista maailmansotaa edeltävien vuosikymmenten osalta ja taustoittaa myös tärkeällä tavalla maailmansodan alkuvuosien yhteistyötä.

Helsingissä 15.6.2023

Timo Vihavainen,

Helsingin yliopiston Venäjän tutkimuksen emeritus-professori

LUKIJALLE

Versaillesin rauhansopimus vuonna 1919 osoitti, miten siihen jäi kytemään uuden sodan siemen. Saksaa rangaistiin viemällä siltä merkittäviä alueita ja maan uudelleen militarisointi estettiin. Samoihin aikoihin bolševikkien valtaama Neuvosto-Venäjä oli eristetyssä asemassa. Nämä juuri hävitetyt keisarikunnat – kaksi hylkiövaltiota – löysivät toisensa yhteistyökumppaneina. Saksan ja Neuvosto-Venäjän välinen Rapallon sopimus vuonna 1922 oli Saksalle rauhansopimuksen kiertävä ratkaisu oman armeijansa kehittämiseen Neuvosto-Venäjän maaperällä. Samalla saksalaiset tarjosivat puna-armeijalle teknistä osaamista sotilaallisen yhteistyön merkeissä. Maat kehittivät, kokeilivat, rakensivat ja kouluttivat erilaisia sotilaallisia ratkaisuja ja aseita. Niihin kuului jalkaväen aseistuksen lisäksi muun muassa panssarivaunuja ja lentokoneita. Maat kokeilivat lisäksi taistelukaasujen ja niiden käyttöön tarvittavien ammusten valmistusta.

Sotilaallinen yhteistyö kuihtui Hitlerin noustua valtaan vuonna 1933. Tarpeellinen kauppa pidettiin kuitenkin jotenkuten hengissä. Vuonna 1939 maiden suhteita parannettiin uudelleen. Diktaattorit Hitler ja Stalin tekivät elokuussa 1939 kaupallisen sopimuksen myötä sotilaallisen hyökkäämättömyyssopimuksen, jolla Eurooppa jaettiin muun maailman ällistykseksi molempien etupiireihin. Näin maiden välinen ”epäpyhä liitto” siunattiin, ja etupiirien toteutus alkoi välittömästi Puolan sodalla 1. syyskuuta 1939. Samalla syttyi toinen maailmansota.

Etupiirien mukainen Euroopan jako toteutui lähes suunnitellusti Suomea lukuun ottamatta. Suomi selvisi ahdingosta ankaran talvisotansa ansiosta. Juuri se oli Neuvostoliitolle ongelma, jota Molotov yritti Hitlerin kanssa sinnikkäästi selvittää marraskuussa 1940. Teoksen asiakirjat osoittavat Suomen olleen yllättävän iso tekijä ”epäpyhässä liitossa”, joka päättyi Barbarossaan kesäkuussa 1941. Venäläiset eivät

käyttäneet talvisota-ilmaisua, vaan kyseessä oli Suomen konflikti, mikä tuo miellejohdon heidän nykyiseen sotaansa.

Tämän teoksen aihe oli Neuvostoliitossa kielletty jopa tutkijoilta. Vasta presidentti Gorbatšovin aikana arkistot tulivat avoimemmiksi, ja aiemmin kielletty hyökkäämättömyyssopimuksen salainen lisäpöytäkirjakin tunnustettiin vuonna 1989. Virallinen venäläinen sotahistoriografian kirjoitus on lähes poikkeuksetta perustunut muunneltuun totuuteen sekä valheisiin. Tässä suhteessa nykyinen tilanne ei ainakaan parane, sillä kirkkain silmin väännetään jo aiemmin tunnustetut tosiasiat uudelleen sopiviksi tulkinnoiksi. Putinin mukaan Stalinin tekemä etupiirisopimus vuonna 1939 oli välttämätön.

Teos jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäisen osan, vuodet 1920–1938, on kirjoittanut Ari Rautala, ja toisen osan, vuodet 1939–1941, Antero Uitto.

Useimmat tahot ansaitsevat kiitoksemme: Kustannuspäällikkö Pekka Saaraisen työpanos, Jussi Korolaisen kielentarkistus sekä Pauli Kruhsen laaja sähköinen historia-aineisto. Erityiskiitokset kuuluvat työtämme taloudellisesti tukeneille Suomen Tietokirjailijat ry:lle, Turvallisuuden tukisäätiölle sekä WSOY:n kirjallisuussäätiölle.

Helsingissä 10.8.2023

Antero Uitto ja Ari Rautala

OSA I

VUODET 1922—1938

Ari Rautala

VERSAILLESIN RAUHANSOPIMUS

Kesken ensimmäisen maailmansodan helmikuussa 1918 Yhdysvaltojen presidentti Woodrow Wilson esitteli rauhanohjelmansa. Yhdysvallat oli liittynyt eurooppalaiseen sotaan huhtikuussa 1917. Wilson tahtoi avoimia rauhanneuvotteluja ja -sopimuksia, ja salaiset sopimukset katsottiin laittomiksi. Aseistariisunta tuli ulottaa niin pitkälle kuin turvallisuusnäkökohdat sallivat. Lopuksi oli perustettava kansainvälinen järjestö, joka takaisi niin suurten kuin pienten valtioiden riippumattomuuden ja loukkaamattomuuden.

Muut neuvottelijat pitivät Wilsonia naiivina ja idealistina, jonka aivoituksia oli vaikea muuttaa käytännön politiikaksi. Ohjelmasta toteutui täysin vain kansainvälinen järjestö eli Kansainliitto, jonka peruskirja allekirjoitettiin 10. tammikuuta 1920. Kansainliiton ensimmäinen ratkaisu koski Ahvenanmaata, jonka katsottiin kuuluvan Suomelle. Järjestö lakkautettiin huhtikuussa 1946.¹

Ensimmäisen maailmansodan niin sanottu Compiègnen aselepo solmittiin 11. marraskuuta 1918. Kesäkuun 28. päivänä 1919 allekirjoitettiin Versaillesin rauhansopimus, joka astui voimaan 10. tammikuuta 1920. Saksa katsottiin yksiselitteisesti syylliseksi ensimmäisen maailmansodan syyttymiseen. Rauhansopimusta edelsi noin puolen vuoden mittainen konferenssi, johon osallistui 27 valtiota ilman Saksaa ja Neuvosto-Venäjää. Muut Saksan puolella olleet keskusvallat eli Itävalta-Unkari, Ottomaanien valtakunta ja Bulgaria allekirjoittivat erilliset sopimukset. Saksalainen valtuuskunta yritti sopimuksen esittelytilaisuudessa hakea siihen muutoksia, mutta turhaan.

Saksan sotilaallinen voima pantiin ahtaalle. Sopimus salli Saksalle 100 000 miehen armeijan ilman lentokoneita, sukellusveneitä, panssarivaunuja ja yli 105 mm:n kenttätykkejä. Upseerikunta rajoitettiin 4 000 upseeriin. Maavoimien ylärajaksi asetettiin seitsemän jalkaväkidivisioonaa ja kolme ratsuväkidivisioonaa. Yleisesikunta hajautettiin ja sotilasakatemit

suljettiin. Kaikenlainen sotilaskoulutus esimerkiksi ampuma- ja urheiljärjestöissä oli kielletty. Saksan laivasto supistettiin pienten alusten laivueiksi, joiden taistelulaivojen uppouma sai olla enintään 10 000 tonnia. Saksan teollisuudelle asetettiin tiukat rajoitukset nykyaikaisten aseiden valmistuksen ja varastoinnin estämiseksi. Pakollinen asevelvollisuus lakautettiin, eivätkä saksalaiset saaneet palvella muiden maiden armeijoissa. Poikkeuksen tästä kiellosta teki Ranskan muukalaislegioona. Sopimusehdot sisällytettiin Saksan lainsäädäntöön heinäkuusta 1919 alkaen, jolloin rauhansopimuksen määräyksistä tuli sitovia.

Rauhansopimus sisälsi myös alueluovutuksia. Saksa menetti alueita Ranskalle (Elsass-Lothringen), Belgialle (Moresnet ja Eupen-Malmédy), Tanskalle (Pohjois-Schleswig), Tšekkoslovakialle ja Puolalle (osa Ylä-Sleesiaa) sekä yksistään Puolalle (Länsi-Preussi, Posen). Memelin (Klaipeda) alue jäi aluksi ympärysvaltojen valvontaan ja siirtyi myöhemmin Liettualle. Elsass-Lothringen oli Ranskan sotasaalista Preussin ja Ranskan sodasta vuodelta 1871. Länsi-Preussin menettäminen Puolalle loi niin sanotun Puolan käytävän. Sen itäpuolelle jäivät Itä-Preussi ja Danzigin (Gdansk) vapaakaupunki. Käytävä mahdollisti Puolan pääsyn Itämerelle.

Reinin länsipuolista aluetta kutsuttiin Reininmaaksi (Rheinland), joka demilitarisoitiin, ja se siirtyi Kansainliiton valvontaan 15 vuodeksi. Saksan armeijaa kiellettiin tulemasta Reinin länsipuolelle tai 50 kilometriä siitä itään.

Saksa menetti 13 prosenttia pinta-alastaan ja keskeisiä teollisuusalueitaan. Leipä ja peruna vähenivät 18–20 prosenttia, ja karjan määrästä katosi 11 prosenttia. Entente-valtiot ottivat haltuun Saksan kauppalaivaston, 800 höyryveturia ja 232 000 junavaunua. Saksan joet ja satamat julistettiin avoimiksi voittajavaltioille. Entente-valtioihin kuuluivat tärkeimpinä valtioina Ranska, Britannia, Neuvosto-Venäjä, Yhdysvallat, Italia ja Japani.²

Alueluovutusten lisäksi Saksa tunnusti Tšekkoslovakian ja Puolan itsenäisyyden. Valvojina toimivat Ranskan, Britannian ja aluksi Yhdysvaltojen joukot, jotka myös valvoivat sotakorvausten maksamista.

Rauhansopimus ei määrittänyt Saksan sotakorvausten suuruutta, vaan määritystyö annettiin hyvityskomitealle. Korvaukset olivat ensin 226

miljardia, ja huhtikuussa tehtiin lopullinen päätös 132 miljardin kulta-markasta, mutta jälkimmäinenkin luku oli Saksalle silti tähtitieteellisen korkea. Yhdysvalloissa ennustettiin valtaviin sotakorvausten johtavan Saksan talouden romahdukseen, eikä se hyväksynyt koko sopimusta. Yhdysvallat ja Saksa solmivat erillisrauhan elokuussa 1921.

Saksan 1. maailmansodan jälkeen menettämät alueet merkitty vaaleanharmaalla.

Maailmansodan tappiot olivat hyvin suuret: Saksa menetti 7 100 000, Ranska 6 150 000, Britannia 3 200 000 ja Venäjä 9 150 000 sotilasta. Varmistaakseen, että Saksa noudattaa saamia rajoituksia, yli 1 000 *Inter-Allied Military Control Commissionin* (IAMCC) upseeria ja virkamiestä perusti valvontakomission päämajan Berliiniin kesällä 1919. Valvojat vaelsivat ympäri maata sulkeakseen epäilyttäviä tehtaita ja etsivät piilotettuja asekatkója. Tarkoituksena oli jättää Saksa pysyvästi ympäröitynä valvojen armeijalle, mutta aikanaan Euroopan poliittiset olosuhteet muuttuivat ja komissio lopetti toimintansa vuonna 1927.

Rauhanneuvottelujen ”neljä suurta” olivat Britannian Lloyd George, Ranskan Georges Clemenceau, Yhdysvaltojen Woodrow Wilson ja Italian Vittorio Orlando. Italian pääministeri käytti tilaisuutta hyväkseen laajentaakseen Italian vaikutusvaltaa, jolloin maa voisi paremmin esiintyä muiden suurten valtojen rinnalla. Presidentti Wilson tyrmäsi hankkeen.

Britannian pääministeri Lloyd George totesi muistiossaan viisaasti, että Saksalta voidaan riistää sen siirtomaat, muuttaa sen asevoimat poliisivoimiksi ja tehdä sen laivastosta vaatimaton purjehdusseura. Pääministeri kuitenkin varoitti, että jos Saksa kokee saaneensa epäoikeudenmukaista kohtelua, se kyllä löytää keinot korvaukseen valloittajiltaan, eikä voittajien ylimielisyyttä Saksassa koskaan unohdeta eikä anneta anteeksi. Pääministeri halusi Saksan pääsevän jaloilleen, koska siitä tulisi myöhemmin hyvä kauppakumppani. Sotaministeri Winston Churchill oli samaa mieltä. Hänestä Versaillesin sopimuksen talouspykälät olivat niin huonoja, että ne muuttuvat merkityksettömiksi.

Lloyd Georgen ja Churchillin varoituksilla ei ollut mitään vaikutusta muihin voittajavaltioihin, kaikkein vähiten Ranskaan, joka oli erityisen kostonhimoinen. Neuvosto-Venäjällä Vladimir Lenin otti myös kantaa vetämällä kotiin päin: ”Saksa tukahdutettiin Versaillesin sopimuksella, joten nyt on oiva hetki käyttää tilannetta hyväksi Saksan vetämiseksi Englantia vastaan.” Lenin tarkoitti kaukoviisaasti, että tilanne ohjaa Saksan etsimään liittoa Neuvosto-Venäjän kanssa, koska Saksa on ajettu mahdottomaan tilanteeseen. Tätä visiota ei Leninin mielestä vesittänyt edes Saksan porvariston bolševikkiviha, koska kansalliset edut ajaisivat porvarien edelle.

Sopimusehtojen tultua julkiseksi niiden ankaruus hämmästytti saksalaisia. Yleinen mielipide oli tunne hyväksikäytöstä ja petetyksi tulemisesta. Kansa ei tuntenut kollektiivista vastuuta sodan aloittamisesta, vaan katsoi Ranskan ja Venäjän pakottaneen heidät sotaan. Rauhansopimusta pidettiin väkivallan sopimuksena ja häpeärauhana (*Schandfrieden*) tai sanelurauhana (*Diktat*). Lisäksi toivottiin, että keisarivallan muuttuminen tasavallaksi – Weimarin tasavallaksi – lieventäisi jotenkin annettuja ehtoja.³

KUN KAKSI ”HYLKIÖVALTIOTA” LÖYSI TOISENSA

Epäpyhä liitto on kattava historiateos maailmansotien välisestä ajanjaksosta, jolloin Saksa ja Neuvostoliitto löysivät toisistaan liittolaisen valta-yrkimyksilleen.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitto ja Saksa joutuivat eristyksiin muusta maailmasta. Valtapolitiikka ohitti kuitenkin ideologiat, kun nämä ”hylkiövaltiot” aloittivat laajan poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen yhteistyön.

Vuonna 1922 maat solmivat ns. Rapallon sopimuksen, minkä jälkeen Saksa alkoi Versaillesin rauhansopimuksen vastaisesti kehittää asejärjestelmiään Neuvostoliiton alueella. Neuvostoliitto taas tarvitsi kipeästi uutta teknologiaa, jota se sai Saksalta. Yhteistyö hyödytti näin molempia osapuolia.

Vuonna 1939 Saksa ja Neuvostoliitto jakoivat salaisessa sopimuksessa Itä-Euroopan etupiireihin, joita ne ryhtyivät uudistetuin sotakoneistoi-neen valtaamaan. Siinä ne onnistuivatkin Suomea lukuun ottamatta. ”Epäpyhä” liitto päättyi Saksan hyökätessä Neuvostoliittoon kesäkuussa 1941.

”Tämä kirja täyttää merkittävän aukon 1900-luvun historiaa koskevassa suomenkielisessä historiallisessa kirjallisuudessa.”

– Timo Vihavainen, Venäjän tutkimuksen emeritusprofessori

Eversti evp **Ari Rautala** (s. 1954) on julkaissut useita sotahistoriaa käsitteleviä teoksia. Hän on työskennellyt puolustusasiamiehenä Suomen Moskovan-suurlähetystössä ja opiskellut Venäjän Yleisesikunta-akatemiassa.

Tietokirjailija **Antero Uitto** (s. 1944) on kirjoittanut useita sotahistoriallisia teoksia mm. *Stalinin istunnot*, *Puna-armeijan marssiopas Suomeen*, *Talvi-sota Puna-armeijan silmin* ja *Punalaivaston väyläoppaat Haminasta Hankoon 1954–1988*.

90.3

Kannen kuvat: Wikimedia commons

Kansi: Tilla Larkiala /

Taittopalvelu Ylivoeto Oy

www.minervakustannus.fi

minerva

